

DİNİ SOSYALLEŞME BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞİNMACILARDA YAPISAL UYUM: KİLİS ÖRNEĞİ*

Yusuf YARALIOĞLU** - Özcan GÜNGÖR***

Öz

Suriyeli sığınmacıların 2011 yılından beri zorunlu göçe maruz kaldıkları bilinmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu süreç, göç edilen Kilis'te dini sosyalleşme ile sığınmacıların yapısal uyum problemiyle karşılaşmalarına sebep olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın problemi Suriyeli sığınmacıların dini sosyalleşmelerini yapısal uyum kurumları bağlamında anlamaya çalışmaktır. Çalışmada temelde nitel yöntem tercih edilmiş ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır, bunun yanında yapının özneye etkisi dikkate alınarak yapısal uyum konusu anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma anlayıcı (yorumlayıcı) yaklaşımla oluşturulmuş ve bir olgu bilim çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Zira göçmenler özne olarak zorunlu bir durumla karşılaşsalar da hem taşıdıkları yapısal özellikler hem de Türkiye'nin yapısal özelliklerinin onların habituslarını etkileyeceği düşünülerek yapı-aktör dikotomisi dikkate alınarak çözümlenmeler yapılmıştır. Diğer yandan araştırma, kartopu örneklem yöntemiyle oluş-

* Bu makale, "Suriyeli Sığınmacıların Dini Sosyalleşmesi (Kilis Örneği)" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Yaralıoğlu 2019).

** Doktora öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Bölümü
e-posta: yusufyaralioglu@gmail.com ORCID: 0000-0003-0966-5925.

*** Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Bölümü
e-posta: ogunyor@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0775-023x

Atf/Cite as: Yaralıoğlu, Y., Güngör, Ö. (2020). Suriyeli Sığınmacılarda Yapısal Uyum, Dini Sosyalleşme Bağlamında Sosyolojik Bir Değerlendirme: Kilis Örneği. Dini Araştırmalar, 23 (57): 143-172, DOI: 10.15745/da.722297

turulmuştur. Araştırmanın verileri Kilis ilinin farklı mahallelerinde ikamet eden sığınmacılardan ve sığınmacıların mikro-sosyolojik deneyimleri göz önünde bulundurulsa da Giddens'in yapılaşmacı teorisinin yaklaşımları çerçevesinde oluşturulmuştur. Araştırmada dini grupların, mescitlerin ve sığınmacılar tarafından kurulan derneklerin yapısal uyum sürecinde farklı sosyal kurum ve kuruluşlardan dini sosyalleşme yoluyla sığınmacıları etkilediği tespit edilmiş ayrıca Arapçanın bu süreçte önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din sosyolojisi, Göç, Dini Sosyalleşme, Sığınmacı, Yapısal Uyum, Kilis.

Structural Adjustment in Syrian Asylum Seeker in the Context of Religious Socialization: Kilis Example

Abstract

It is known that Syrian asylum seeker have been subjected to forced migration since 2011. Therefore, this process has caused asylum seekers to face structural adjustment problems with socialization in general and religious socialization in Kilis. The problem of study in this article is to try to understand the religious socialization of Syrian asylum seekers in the context of structural adjustment institutions. However, in this study, where the structural harmony of asylum seekers is investigated, an inward religious socialization involving the structural position of asylum seekers is explored, not a harmony between the two cultures. In addition, the study was worked though with an understanding (verstehen, interpretive) approach and a case was carried out as a science study. The effect of the structural harmony through the participation of the mosques, associations, religious groups in Kilis after the immigration in the point of religious socialization in Syrian asylum seeker in two communities belonging to Islamic religion was also investigated in this study. In addition, the question of 'which institution or factors are affected by asylum seekers' was sought.

In the study, basically qualitative method was preferred and in-depth interview technique was used. However, considering the effect of the structure on the subject, structural adjustment has been studied. Because immigrants have affected them as well as forced migration of individual structural features of Turkey are alive. Therefore, it was paid attention to methodological pluralism. On the other hand, the research was conducted with snowball sampling method. The data of the study were created within the framework of the approaches of Giddens' constructivist theory, although the micro-sociological experiences of asylum seekers and asylum seekers residing in different neighbourhoods of Kilis

province are taken into consideration. In the study, it was found that religious groups, masjids and associations established by asylum seekers influenced asylum seekers through religious socialization from different social institutions and organizations in the process of structural adjustment.

Keywords: Sociology of Religion, Migration, Religious Socialization, Asylum Seeker, Structural Adjustment, Kilis.

Summary

As of April 2011, Syrian asylum seeker have immigrated to neighbouring countries and many countries around the world, starting from these neighbouring countries. The most affected regions in the migration process, therefore were the environment or neighbouring countries. The Open Door Policy from the beginning of the migration process followed by Turkey at the beginning of this country, in a small border with Turkey comes in Kilis province. Kilis has been faced with intense migration waves since the beginning of the forced migration process and has been evaluated in a different position from other border provinces in terms of sheltering asylum seeker above its population.

Migration has the potential to influence all areas of a society. It is a fact that especially cultural harmony (integration) and structural harmony (integration) areas are important for asylum seekers. In this context, the concept of structural and actor-centred adaptation becomes important. It is also defined as the processes of being a part of that society by harmony with the society in which asylum seeker are foreigners. Each society exists with its own social structure or structural institutions. Religious groups as a sociological structure, as well as religious groups called religious groups, exist in different ways in every society. In the study, firstly, as a religious socialization institution, the Syrian asylum seeker were asked questions about religious groups in their countries in the context of participation in religious groups and structural adjustment, and then their structural activities after migration were examined. In this context, asylum seekers gathered around a charismatic leader or scholar before and after immigration. In addition, while the asylum seeker were in Syria before migration, they stated that there were no large-scale congregational structures, but mostly government controlled sect centres. Under the umbrella of the association have been identified in this sect continued to be around those leaders who have immigrated to Turkey. While allowing participation in religious groups of asylum-seekers in Turkey where they live and it was observed that a contribution to help provide experience-based Turkmen participation in general.

It is known that Syrian asylum seekers' association activities took place after a certain time after migration. In this context, it was evaluated that there is a structural association and solidarity area in the form of asylum seeker buffer institutions in particular for asylum seekers.

In structural areas, the way of 'asylum seekers urbanism' has been opened and the arrivals have undertaken a guiding function for the incoming ones. In addition, after the immigration, religious group representatives in Syria tended to gather their social groups through association activities. Syrian Arab Republic available in the social and religious coexistence in the same manner acceptable in the case of the social structure is an indispensable part of a legal basis has been understood that continued after migration to Turkey.

Language education is one of the main problems in the process of structural adjustment in asylum seeker. In the study, it is determined that the individuals who are young and childhood in sociological sense can evaluate Arabic languages in speaking and verbal sense, but they do not improve at the level of writing. This situation brings the phenomenon of alienation to the mother tongue into the agenda. In addition, it has been observed that some asylum seeker families who are aware of this social problem are aiming not to forget the Arabic language by sending their children to Syrian legal associations.

In the structural adjustment process, it is determined that the mosques, the Quran course and places of worship, which are religious institutions, are important for the asylum seeker. For example, before the migration of asylum seekers has been observed in various interviews that the general sense of a life centred in the mosque in Syria, after this case has shown itself to participation migration to places of worship in Turkey. In addition, as the structural institution to be applied after the migration, it is believed that mosques originate from the religious and cultural codes in the minds of the asylum seeker and that there is a sense of structural trust in these places. It is known that the Qur'an courses are important in terms of expressing that they contribute to the integration process by reducing the social crises experienced by the social segments moving from the periphery to the centre in the structural adjustment processes resulting from social mobility. Asylum seeker women who are not keen demand for courses in Kilis were observed as asylum seeker Turkmen women but they are willing participation in establishing courses in Turkey.

As a result, the structural harmony of Syrian asylum seeker through religious socialization is investigated and it is concluded that associations, masjids and religious groups are influential in this process. It is observed that

the Syrian-based associations are founded by the Syrians and they operated as religious education institutions. It has been observed that religious groups, 'asylum seekers urbanism associations, language learning and masjids, which are religious socialization institutions, are an important factor in the structural adjustment process of Syrian asylum seeker, and also associations and masjids come to the fore as a structure with the aim of a perpetrator-centred harmony.

It has been observed that religious groups, citizenship association, language learning and masjids, which are religious socialization institutions, are an important factor in the structural adjustment process of Syrian asylum seeker, and also associations and masjids come to the fore as a structure with the aim of a perpetrator-centred harmony. After the forced migration of individuals who participated in the survey (the perpetrators) in Turkey with the immigration, before the forced migration, it is observed that the religious groups in 'Syria' continue their activities under the umbrella of legal associations as 'buffer institutions'. Whether asylum seekers at Turkish schools or not, sending their children to learn Arabic under the umbrella of legal associations also points to an introverted structural harmony.

Giriş

Nisan 2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan iç savaş neticesinde ilk sığınmacı aileler, Türkiye'ye giriş yaptıklarında bu kadar uzun süreli bir misafirliğin yaşanacağı beklenmemekteydi. Bu süreç uzadıkça yaşanan zorunlu göç dalgası en çok sınır illerini ve özelde küçük bir sınır ili olan Kilis'i etkilemiştir. İç İşleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğüne göre Kilis'te güncel (2019) sığınmacı sayısı 116 387'dir.¹ Yaşanılan süreçte göç eden sığınmacı sayısı gittikçe artmış ve misafirlik süresinin uzamasıyla yapısal uyum problemi ortaya çıkmıştır. Adıgüzel'e göre uyum, sığınmacıların yabancı oldukları toplumla bütünleşerek, o toplumun bir parçası olma süreçleridir (Adıgüzel 2018: 52). Dil sorunu uyum sürecindeki problemlerin en başında yer almaktadır.² Diğer yandan kültürel ve mezhepsel farklılıklardan doğan yeni dini gruplar veya sosyal kurumlar olan derneklerin bu süreçte yapısal uyum çerçevesinde katkı sunduğu düşünülmektedir (Yaralioğlu 2019: 113). Bu konuda İç İşleri Bakanlığı dernek kurma şartlarını kanunlar çerçevesinde belirlemiştir.³ Dolayısıyla zorunlu göç süreci uzadıkça yapısal uyum kavramı bu süreçte önem kazanmaya başlamıştır. Yaşanan göç sürecinde yapısal ve bireysel birçok toplumsal sorun meydana gelmiştir (Harunoğulları 2016: 59). Örneğin, Harunoğulları'nın çalışmasında Suriye'den gelen çocuk ve gençlerin

okul hayatlarını kaybetmeleri, göç akabinde aile kurumuna destek amacıyla birçok iş alanında yönelimler gösterdikleri tespit edilmiştir (2016: 59). 2011 yılı itibariyle göçün ilk anlarından bugüne yapılan araştırmalarda görüleceği üzere genel anlamda sosyalleşme ve sosyalleşme sürecinde etkili olan sosyolojik kurumlar ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma, din ve dini sosyalleşme sürecinde yapısal uyumu içermektedir. Çalışmada hedeflenen, din sosyolojisinin konusunu oluşturan konular hakkında elde edilen bulgular çerçevesinde sığınmacıların içe dönük bir değerlendirmesini yapmak ve yoğun göçmen veya sığınmacı akımına uğrayan Kilis iline has bir şekilde ele almaktır.

Bu bağlamda göç çalışmaları için yapı-fail arasındaki değerlendirmeler önemli olarak görülmektedir (Bakewell 2015: 190). Çalışma esas olarak mikro bir değerlendirme esasına bağlı kalınarak aynı zamanda makro bir perspektifle değerlendirmeyi mümkün kılmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Giddens'in yapılaşım teorisi çalışmaya uygun bir teori olarak temellendirilebilir. Giddens, mikro sosyolojik değerlendirmeyi yüz yüze etkileşim durumlarındaki gündelik davranışın incelenmesini ifade ederken, siyasal sistem ve ekonomik düzen gibi büyük ölçekli toplumsal düzenlerin çözümlenmesi olarak tanımlamaktadır (Giddens 2012: 60). Nitekim Giddens'in teorisi makro sosyolojik din teorileri ile mikro sosyolojik din teorilerinin bir uzlaştırma girişimidir (Giddens 2012: 60; Bodur & Çapcıoğlu 2015: 144). Din, bireyin sosyal çevresinde 'yapısal bir özellik' olarak onu, değerleri ve pratikleri hakkında bilgi sahibi yapan kaynaklar ve kurallar ihtiva eder. Ancak dinin belli bir yorumu, onun bağlıları tarafından oluşturulur. Yani yapı (din) üzerinde aktörler (failer) etkili olabilmektedir. Bu çerçevede din, bireyle ilgili bir yaşam biçiminin oluşumuna katkıda bulunurken, aynı zamanda bu yaşam biçimi dini yorum ve anlayışlar üzerinde etkili olabilir (Bodur & Çapcıoğlu 2015: 145; Alpay & Çapcıoğlu 2019: 816-819). Aynı şekilde göç sürecinde de farklı bir sosyal yapıya sığınan bireyler de sosyal anlamda değişim, dönüşüm ve gelişim içerisine girmektedirler. Yapısal uyum teriminin makalede kullanılmasının temel nedeni yukarıda ifade edilen ve sosyolojik olarak farklı bir toplumsal yapıya sığınan Suriyelilerin bu yapı içerisindeki uyumunun dini sosyalleşme açısından (fail) merkezli bağlantısını araştırmaktır. Bu bağlamda yaşanan süreçte şüphesiz dini tecrübeler, sosyolojik anlamda birtakım sosyal kurumlara veya yapılara yaklaşımların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu kurumların en başında bir yapı olarak dini gruplar, hemşehri dernekleri ve bu dernekler atında kurulan mescitlerin ve dil öğrenimi merkezlerinin olduğunu ifade edilebilir.

Sözlükte 'toplumun yaşantısından doğan tüm kültürel ve manevi özellikler, kısacası ekonomi ve üretim ilişkileri alanı dışında kalan her şey olarak

tanımlanan yapı (Güneş 2015: 264) beraberinde farklı bir toplumla karşılaştığında uyum problemini beraberinde getirmektedir. Uyum terimi ise fail merkezli kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede makalede yapısal (din) uyum (fail) kavramı önem kazanmaktadır. Martikainen'e göre yapısal uyum (structural adjustment)⁴ aracılığıyla göçmenler farklı sosyal kurum ve kuruluşlara girmeyi başarır ve kendileri de bu kurumların formalarını yaratırlar (Martikainen 2010: 266).⁵ İşte tam bu noktada din devreye girmekte göçmenlere (fail) toplumda kendilerine en yakın gruba (yapıya) yönelmesine sebep olmaktadır. Bu tür sektörler/yapılar dini gruplar, mescitler, dernekler gibi sosyal kurumların etrafında oluşabilmektedir. Bu çerçevede çalışma dini sosyalleşme süreçleri içerisinde yer bulan sığınmacıların dini grupların, mescitlerin, derneklerin ve dil öğrenme kurumlarının yapısal uyuma katkısını yapı-fail bağlamında pratik anlamda verilerle destekleyerek tartışmakta ve sonuç olarak da belirtileceği gibi fail'in yapı içerisinde bir uyum mekanizması oluşturduğunu iddia etmektedir.

Özet olarak bu makale yapı-fail merkezli bir göç çalışmasının sosyolojik olarak bir (yapı) olarak din ve bu dine mensup olan aktörler (fail) tarafından göç sonrası farklı bir toplumda dini sosyalleşmenin mümkünlik derecesini ve etkilerini tartışmakta ve bir yapısal uyum çerçevesinde kavramlaştırarak uzlaşma girişimi olarak görülmektedir. Bu çerçevede çalışmanın problemi Suriyeli geçici yerleşimcilerinin dini sosyalleşmelerini yapısal uyum kurumları bağlamında anlamaya çalışmaktır. Bu probleme bağlı olarak amacı ise yapısal uyum sürecinde a) mescitler 'Kuran Kursları'⁶ b) dini gruplar c) dil öğrenimi ve d) hemşehri dernekleri üzerinden göçmen kimliğinin nasıl üretildiği/analamlılaştırıldığını anlayıcı perspektiften anlamaktır.

Yöntem

Bu çalışma 2019'un Şubat 1-15 tarihleri arasında Kilis merkezde bulunan çeşitli mahallelerinden katılan 16 kişiyle yapılan derinlemesine görüşme yoluyla elde edilen verilerle yürütülmüştür. Araştırma, kartopu örneklem yöntemiyle oluşturulmuş ve Kilis ilinde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların zorunlu göç süreci sonrası yerleştikleri bölgelerde bizzat araştırmacı tarafından tamamlanmıştır.

Çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş ve yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Kilis ilinde ikamet eden sığınmacılardan ve sığınmacıların mikro-sosyolojik deneyimleri göz önünde bulundurularak anlayıcı (yorumlayıcı) ve sembolik etkileşimci yaklaşımlar çerçe-

vesinde incelenmiştir. Anlayıcı (yorumlayıcı) yaklaşım, araştırmacıların insanı ve davranışlarını gözlem ve mülakatlar sonucunda içinde bulunduğu toplum bağlamında anlamak ve yorumlamak şeklinde ifade edilmektedir (Alnıaçık & İslamoğlu 2014: 15). Araştırma verilerine kartopu örnekleme usulüyle ulaşılmıştır. Bu bağlamda Kilis ilinde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların zorunlu göç süreci sonrası ‘bir sosyolojik yapı olan din faktörü göz önünde bulundularak yapısal uyum süreci içerisinde dini grupların, mescitlerin, derneklerin ve dil öğrenimlerinin etki düzeylerinin’ farklı bir sosyolojik yapı olan Türk toplumu içerisinde inceleyen bir olgu bilim çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Olgu bilim çalışmalarında yoğun olarak yüz yüze görüşmeler çerçevesinde bilgi toplanır. Olgu bilim araştırmalarında, araştırmacı inceleyeceği birey ve gruplarla yakından ve uzun süren görüşmeler yaparak farkında olduğumuz ya da olmadığımız olgular ile ilgili yeni bilgiler elde etme hedefindedir (Gürbüz & Şahin 2017: 110).

Çalışmada veriler önce genel ve daha sonra seçici kodlama yoluyla uygun yerlerde yorumlarla desteklenerek kullanılmıştır. Kodlama ‘yapı’ dini sosyalleşme kurumları ve sığınmacı ‘fail’ olguları dikkate alınarak sığınmacı grubu örneğinde literatür bilgileri taranarak elde edilen bilgiler ve saha araştırması verileri ile yapılmıştır.

Bu bağlamda çalışma metni, teorik bilgilerle donatılmış ve yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar ile temellendirilmiştir. Çalışmada izlenen yol önce kişisel deneyimler betimlenmiş, bu betimlemelerde önemli ifadeler listelenerek bireylerin durumu nasıl tecrübe ettikleriyle ilgili önemli ifadeler gruplandırılmıştır. Tekrar edilmeyen örüntüler listelendikten sonra burada önemli ifadelerden hareketle anlam birimleri ve temalar adlandırılmış ve büyük birimler halinde gruplandırılmıştır. Buradan hareketle tecrübeye dair ilgili deneyimin ne olduğunu açıklayan dokusal betimleme yapılarak yapısal betimleme yoluna gidilmiştir. Nihayet yapısal ve dokusal betimleme birleştirilerek olayın “özü” ortaya konmaya çalışılarak ne ve nasıl sorularına cevap verilmiştir.

Araştırma bir karşılıklı uyum/entegrasyon değil, sığınmacılar özelinde yapısal bir uyum sürecini içermektedir. Bu çerçevede gerçekleştirilen çalışma Suriyeli sığınmacıların ikamet yeri olan Kilis ilinin çeşitli mahallelerinde yaşayan 16 sığınmacı ile sınırlıdır.

İlgili Literatür

Sığınmacıların geldikleri 2011 yılından itibaren ülkemizde birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar genel anlamda uyum, entegrasyon, sos-

yalleşme alanlarında yoğunlaşmış ve bu alanda birçok akademik rapor ve çalışma yayınlanmıştır. Bu raporları ilk yayınlayan ve birçok çalışmaya kaynak oluşturan İç İşleri Bakanlığı olmuştur. İç İşleri Bakanlığı 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında Suriyeli sığınmacıların demografik, sosyal, iktisadi, eğitim vb. alanlarda raporlar yayınlamış ve sığınmacıları birçok açıdan istatistiksel anlamda akademik çalışmaların hizmetine sunmuştur (İç İşleri Bakanlığı, Erişim Tarihi: 21.03.2020). Diğer yandan Kamu Denetçiliği Kurumu (2015) Türkiye’deki Suriyeliler’ çalışmasıyla Suriyeli sığınmacıların durumlarını ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, bunu politika ve önerilerinin içinde yer aldığı bir rapor halinde ilgili kurumlara sunmak için kapsamlı bir çalışma konusunda insiyatif aldığını belirtmiştir (K.D.K. 2015).

AFAD kurumu da düzenli olarak sığınmacılar ile ilgili çeşitli çalışmalar ve raporlar yayınlamaktadır. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının ‘Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Bölgeleri Faaliyet Raporun da’ (yurt sınırları dışında ve içindeki faaliyetleri kapsayan) sığınmacılar özelinde dini hizmetlerin koordinesi, sığınmacılara yönelik ana dilde dini eğitim ve dini sosyalleşme araçlarının devamı açısından önem arz eden raporlar olarak karşımıza çıkmaktadır (D.İ.B. 2018). Bu kurumlar haricinde TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu da ‘Göç ve Uyum’ raporunu yayımlamışlardır (TBMM 2018). Buraya kadar görüldüğü gibi devletin resmî kurumları raporlar şeklinde sığınmacılar ile ilgili çalışmalar yürütüp aslında akademik anlamda yapılacak olan çalışmalara ışık tutmuşlardır.

Akademik alanında yapılan çalışmalarında yine uyum, entegrasyon, sosyalleşme gibi çatı kavramların altında din, ekonomi, sosyal çevre, kültürel vb. alanları özel olarak çalışıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak ‘Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle uyum içerisinde yaşamın çerçevesi’ isimli çalışmasıyla Murat Erdoğan tarafından, 2014 ile 2017 yılları arasında bir akademik çalışma gerçekleştirilmiş ve yayınlanmıştır (2017: 3). Erdoğan (2017), araştırmasını Türkiye’de yaşayan Ekim 2017 itibari ile 3,3 milyonu aşan Suriyeliler ile onlara ev sahipliği yapan Türk toplumunun ortak yaşam durumunu, öngörülerini, beklentilerini, sorunları, endişelerini, iş birliklerini, sosyal uyum süreçlerini ortaya koyma amacı taşıdığını ifade etmiştir.

Akademik çalışmalar içerisinde dini hayatı içeren makale çalışmalarına örnek olarak Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği isimli çalışmasında Erkan, Suriye’deki dini hayat ile Türkiye’deki din ve dindarlık konusunda, dini yaşantı arasında bir karşılaştırma yapıldığını ifade etmiştir (Erkan 2016). Diğer yandan (Esen & Binaltı 2017), The Impact

of Syrian Asylum seeker on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects (Suriyeli Mültecilerin Türk ekonomisine Etkisi: Bölgesel İşgücü Piyasasının Etkileri) isimli çalışmada Sığınmacılar karşı karşıya kaldıkları ekonomik durum değerlendirilmiştir.

Syrian Asylum seeker in Turkey: Towards Integration Policies isimli akademik çalışmada ise İçduygu ve Şimşek (2016), Türkiye'nin sığınma politikasının son birkaç yılda bir dizi yeni yasal ve idari araçlar oluşturarak Suriyeli mülteci entegrasyonunu çevreleyen sorunlara nasıl yanıt verdiği odaklanmaktadır. Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği (Duman 2019) gibi birçok akademik çalışma yapılmıştır. Göç olgusunu, din sosyolojisi literatürü çerçevesinde, Kur'an'daki atıflar ve tarihsel gelişimi bağlamında inceleyen olgusal çalışmalar da bulunmaktadır (Çapcıoğlu ve diğerleri 2018).

Görüldüğü üzere yapılmış olan çalışmalar genel anlamda 2014 sonrasında yoğunlaşmakta ve toplumsal sorun oluşturabilecek konulara eğilmektedir. Bizim çalışmamız içe dönük bir dini sosyalleşmede, yapısal uyumu ele alması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Sığınmacılarda Yapısal Uyum ve Dini Sosyalleşme

Uyum, terim anlamı olarak TDK sözlüğünde, intibak, toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, farklı bir topluma uyum sağlama olarak tanımlanmaktadır (TDK 2019). Uyum, sığınmacıların başa çıkması gereken sorunların başında gelmektedir. Sığınmacıların⁷ yabancıları oldukları toplum ile bütünleşerek, o toplumun bir parçası olma süreçleri olarak da tanımlanmaktadır. Yani temelde uyum terimi bir yapı içerisinde başka özellikler ve kodları olan farklı bir yapıya geçen aktörün (fail) bu yapı içerisindeki zamansal değişimi göz önünde bulundurduğundaki değişim, dönüşüm ve gelişimi olarak algılanmaktadır. Bu tanımlardan hareketle bir yapı içerisinde yaşam şansı bulan aktörün uyum sürecini 'yeniden toplumsallaşma/sosyalleşme olarak ifade edebiliriz (Adıgüzel 2018: 52). Sosyalleşmeyi ise bir toplumun değer ve normlarının öğrenilmesi süreci olarak görebiliriz. Yeniden sosyalleşme sürecinin hem göçmen hem de göçü kabul eden toplum için en az sancılı ile atlatılması için, bütün dini sosyalleşme araçlarının (aile, akran grupları, dini eğitim kurumları, yeni bir sosyalleşme aracı olarak sosyal medya) 'yapıların' geçiş sürecine katkı sağlaması ve birbirleri ile çelişmemesi önem arz etmektedir. Ayrıca farklı bir yapı içerisinde yeniden sosyalleşme sürecinde sığınmacılar dini yaşantılarını, inanç hafızalarını ve kurallarını gözden geçirmeye

başlamaktadırlar. Bu bağlamda göç öncesi dini sosyalleşme kurumları olan yapısal kurumların göç sonrası hala etkisini ve toplumsal gerçekliğini devam ettirmesi uyum teriminin önemini ortaya koyması bakımından önem arz etmekle birlikte ‘yapısal uyum’ teriminin kullanımını mümkün kılmaktadır. Bu süreç sığınmacıların bütün yaşamlarına yansıyan ‘yapısal ve dini sosyalleşme’ kurumlarını da kapsamaktadır (Yaralioğlu 2019: 51) Çalışmanın diğer bölümlerinde örneklerini göreceğimiz bu durum özellikle dil, dini gruplara katılım ile kendini hissettirecektir.

Bilindiği gibi göçleri de salt demografik ve mekânsal hareket olarak yorumlamak eksik kalacaktır. Çünkü göçmenler, sadece mekânsal ve demografik olarak değişiklik yapmakla kalmayıp aynı zamanda toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal, hatta bireysel kimlik değişimlerine uğramaktadırlar (Adıgüzel 2018: 52).

Göç, bir toplumun tüm alanlarında etkide bulunma potansiyeline sahiptir. Özellikle kültürel uyum (entegrasyon) ve yapısal uyum (entegrasyon) alanlarının sığınmacılar açısından önemli olduğu bir gerçektir (Martikainen 2010: 266). *Kültürel uyum*, göçmen veya sığınmacı topluluklarının yerel değerlerle, kurullarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu, hem de ev sahibi toplumun sığınmacıların kültürel hayatlarının tezahürlerine yönelik oluşturduğu, reaksiyonla alakalı olduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan *yapısal uyum* ise sığınmacıların farklı sektör, kurum ve kuruluş ve organizasyonlara girmeyi başardıkları, kendilerinin de bu kurumlara paralel formlarını oluşturdukları uyum türüdür. Bu açıklamaya en uygun örnek çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylıca göreceğimiz ‘hem-şehircilik ve dernekler’ başlıklarını içeren, sığınmacıların yapısal uyum konusunda göç öncesi ile göç sonrası paralel kurumlar kurmuş olmaları gösterilebilir. İfade edilen yapısal uyuma katkı sunan kuruluşlar dini eğitim, dini topluluklar, dernekler, STK’ları da içermektedir (Martikainen 2010: 266).

Tablo 1. Yapısal Uyum Sürecinde Etkili Olan Faktörler⁸

Sığınmacı ve Sığınmacı Toplulukları	Ev Sahibi Toplum
Dini Sosyalleşme Kurumları	Kültürel uyum
Dini uyum	Yeni değerlerin kabulü
Yasal statüler	Etnik ilişkiler
Hedef, Beklenti ve Buldukları	Din kardeşliği ve sosyalleşmesi
Zorunlu göç	Ekonomik faktörler
Kültürel uyum	Uyum stratejileri
Dini Eğitim	Sosyal yardım Faaliyetleri
Sosyal çevre	Dini Eğitim imkanları

Dini anlamda uyum ise dini sosyalleşme sürecinde sığınmacılar ve yerel halkın karşılıklı olarak etkileşimlerinde mümkün olan en az sorunla geçişi tamamlamaktır. Sorun alanları kimi zaman mezhepsel farklılıklardan olabildiği gibi kimi zaman kültürel olan ancak dini bir öge haline gelmiş olgulardan kaynaklanabilmektedir. Bakıldığı zaman bir toplumun dini hayatıyla diğer toplumun dini hayatı birebir karşılık gelmemektedir. Zira her toplum, kendi sosyal ve kültürel özelliklerini yaşarken, bir dinin her insana ve topluma sunduğu aynı değerdedir. Ancak bu durumun toplumsal hayata yansımada çeşitli veya tali farklılıklar kültürel farklılıklar olarak tezahür etmektedir (Akdoğan 2015: 405). Bundan dolayı görülen farklılıkların dini sosyalleşme yoluyla yapısal uyum sürecinde sığınmacıların ve hane halkının olumlu şekilde etkileşimine katkısı olmaktadır.

Dini Sosyalleşme Kurumu Olarak Dini Gruplara Katılım ve Yapısal Uyum İlişkisi

Her toplum kendi toplumsal yapısıyla veya yapısal kurumlarıyla var olmaktadır. Dolayısıyla sosyolojik bir yapı olarak dini gruplar, gibi sırf dini gruplar olarak nitelendirilen dinden doğan gruplar da her toplumda farklı şekillerde varlık göstermektedirler. Bu durum kimi zaman cemaat şeklinde cereyan ederken bir diğerinde tarikatvari (Güngör 2019) şekilde oluşabilmektedir. Ancak bir yapı olarak ifade edilen bu kurumlar fail(sığınmacı) olmadan veya aktörün bu gruplara katılımı gerçekleşmeden toplumsal bir grup haline gelememektedir. Bu bağlamda esasen fail- yapı ilişkisi karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan bazı siyasi, politik nedenlerden dolayı bir dini gruba sahip olmayan toplumlarda ise dinin ibadet merkezi ‘mabetler’ bir dini sosyalleşme

aracı olarak dini grupların yerini alabilmektedir. Grup yapılarının en önemli özelliği, grupta bir liderin olmasıdır, bu liderin grup üyelerini çeşitli özellikleriyle etkilemesi ve liderin arkasından gitmelerini sağlamasıdır (Akyüz & Çapcıoğlu 2018: 472). Dolayısıyla her devletin ve toplumun kendine has normları mevcuttur. Bu normlar ve kurallar çerçevesinde cemaat veya diğer gruplar farklı özellikleriyle var olabilmektedir. Suriye Arap Cumhuriyetinden gelen sığınmacıların bu konuda göç öncesi herhangi bir dini gruba üye olup olmasısıyla ilgili soruya şöyle cevap vermişlerdir: “Bizde senin sorduğun tarzda dini gruplar yok yani (Türkiye’deki gibi dini gruplar yok büyük din âlimleri var) mesela ben Muhammed Ritip El Nebusi hocamızı sürekli takip ederim sosyal medyadan eski videolarını, Suriye’de şeyh Abdülkadir İsa, Muhammed Nebhan, Abdullah Siraceddin gibi hocalarımızın medrese yerleri olur orda eğitim alınır bende aldım” (E2, Yaş 62, 07.02.2019).

“Suriye’deyken bazı dini grupların sohbetlerine giderdim yani tarikatvari gruplar aslında bir bakımdan İhvanı Müslim’in hareketine gönülden bağlı yerd. Biz bu sohbetlere giderdik ama korkumuzdan tek tek çıkardık sohbetin olduğu mekândan çok endişelenirdik yani el Muhaberat her yerdedi sizi tutukluyorlardı ve zindana atıyorlardı neredeyse kimsenin haberi bile olmaz ölseyiz kimse bilmez kaybolur giderdiniz bu korkulardan ötürü çok sohbet ve (dini grup yapılanması göremezdiniz) (E7, Yaş 40, 12.02.2019)”.

“Suriye’de camilerde ve özellikle tarikatı yoğunluklu kurulan medreselerde dini sohbetler olurdu. Bende bu sohbet verenlerden biriyim. (Nebhani, Haznevi gibi büyük tarikatlerin) yerlerinde sohbetlerimiz olurdu (E14, Yaş 55, 05.04.2019)”.

Yukarıdaki yorumlardan (E2) anlaşıldığı kadarıyla din alimlerinin varlığı, aktörlerin sosyolojik anlamda bir fail etrafında birleşilip dini grup katıldıklarını ve ayrıca yapısal bir örgütlenmeye gittiklerini göstermektedir. Ayrıca (birinci sıra) sığınmacının yorumlarından Suriye Arap Cumhuriyetinin yapısal anlamda kapalı toplum özelliği olduğu ve karizmatik liderler etrafında birleşmeler meydana gelmekte olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan (E 7) sığınmacının ifadesinden geniş gündemli dini grupların yasal faaliyetler içerisinde bulunamadıkları anlaşılmaktadır. Bu ister dini bir yapı vesilesiyle ister siyasi bir şekilde olsun böyle cereyan ettiğini göstermektedir. Son olarak (üçüncü sıra) sığınmacının ifadesi ise artık dinden doğan dini grup özelliği taşıyan ve dünya genelinde birçok ağı bulunan tarikat kurumlarının Suriye’de varlığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra genel anlamda yorumlarda ‘cami’ bir merkez olarak dini sosyalleşme kurumu şeklinde varlığını hissettirmektedir. (E

14) sığınmacının ifadelerinden dini eğitiminde yine bu merkezlerde gerçekleştirildiği ve yasal olduğu görülmektedir. E7'nin benzer ifadeleri doğrultusunda İstanbul merkezli sığınmacıların dini sosyalleşmesini ele alan Akkır (2019) Suriye Arap Cumhuriyetinde sığınmacıların herhangi bir dini gruba katılmalarının fişlenme nedeni ve zulüm nedeni olarak değerlendirmiş bu bağlamda herhangi bir dini gruba katılımın korkuyla ve endişeyle değerlendirilmesini ifade etmiştir (2019: 961).

Bilindiği gibi güvenlik ve anlam sistemi kaynağı olan din, yapısal bir kurum olarak göç olgusu karşısında ve güncel sorunlar karşısında birey ve toplum için 'kutsal bir şemsiye' görevi üstlenmektedir (Çelik 2015: 306). Sosyolojik olarak dinden doğan grup olan dini gruplar ise bir lider (fail) etrafında birleşmekte ve bu çerçevede hareket etme gayreti içerisinde olmaktadır. Ayrıca sosyolojik açıdan dini grup, toplum içerisinde ortaya çıkmış, sosyal bir grup çeşitlemelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngör 2019). Dolayısıyla sosyal bir olay olan göç hadisesinin getirdiği sıkıntılar karşısında göç sürecinde hedef ülke Türkiye'de faaliyet gösteren dini grupların kendilerine bağlantılı dernekler aracılığıyla sığınmacılara yardım ettikleri bilinmektedir. Bireyler birçok gündemi olan (Barbier 2015: 60) bu sosyal gruplara çeşitli sebeplerle katılmaktadırlar. Görüldüğü gibi modern dünyadaki zorlu yaşantılar içerisinde en çok dâhil edebileceğimiz göç hadiseleri, insanların ruhsal dengelemlerini de bozmalarına neden olmaktadır (Acar & Karaca 2019: 210). Bu bağlamdan hareketle sığınmacıların göç sonrası Türkiye'de Kilis ilinde herhangi bir Türk dini gruba katılım sorusuna ise şöyle cevap vermişlerdir,

"Benim Türk akrabalarım var onlar Süleymancıdır ben onlarla beraber haftada 1 defa sohbetlere gidiyorum çok etkileniyorum diğer birkaç zikir grubu var onlara da gidiyorum (E13, Yaş 50, 02.02.2019)".

"Sizlerde ki gibi sohbet ortamlarımız falan olmazdı yani kuran merkezli halkalar olurdu böyle yerlere giderdik bu kadar dini grup falan yoktu. Kilis'te de medreselerin ve Suriye'de camilerin yaptığı görevi Suriyeli dernekler tarafından kurulan Kur'an kursu gibi yerlerde sağlanmaktadır."

"Türkiye geldiğimde dini cemaatlere gittim sohbetlerine katıldım ancak çok baskıcı olduklarını ifade edebilirim. Kendilerinden olmayan herkesi dışlıyorlar bu yanlış bir davranış bundan dolayı Türkiye'deki dini cemaatleri artık gitmedim (E11, Yaş 37, 12.02.2019)".

"Türkiye ilk geldiğimde nurcu cemaatine bağlı bir grup arkadaş bize ev buldu yemek yiyecek giyecek ayarladı, Allah razı olsun hepsinden şimdi burada haftada bir onların sohbetlerine giderim. Yani mesela biz yola çıktığımızda

seferi olmaya çok dikkat ederiz ama nurcu kardeşlerle bir yere gittik onlar hep dört farz kıldılar biz dinin gereklerini böyle daha katı uygularız (E7, Yaş 40, 12.02.2019)”.

“İş patronumun gittiği bir dergâh var Türk bir şeyh ders veriyor, oraya sohbette gidiyoruz haftada bir, birde mahalle camisinde sohbetler oluyor arada oraya gidiyorum (E14, Yaş 18, 04.02.2019)”.

“Türkiye’de bazı dini gruplara gidiyorum bize geldiğimizde yardım etmişlerdi göç ettiğimizde oradan tanıştık sonra Facebook’ta paylaşımlarını takip ettim hep ayet hadis güzel dini bilgiler paylaşıyorlardı. Bundan etkilendim hoşuma gitti her hafta sohbetlerine katılıyorum (E12, Yaş 58, 07.02.2019)”.

Yukarıdaki yorumlarda görüldüğü üzere (E13) Türk bir dini gruba akrabaları vasıtasıyla gitmesi sığınmacının Türkmen olduğuna işaret etmektedir. Buradan hareketle akrabalık ilişkisi olan veya kuran kimselerin uyumları daha hızlı seyredebilmektedir. Diğer yandan (E11) sığınmacıların göç sonrası dini grup örgütlenmelerini dernekler vasıtasıyla sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde (E7) yine Türkiye’de bir dini gruba katılan sığınmacının ifadesinde dini grupların üyelerini kaybetmeme adına baskı uyguladığı ve yoğun ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak teorik anlamda yukarıda ifade edildiği gibi (E14) sığınmacının ifadesinden hareketle Türkiye’de dini grupların geniş gündemli faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Önemli bir noktaya temas eden (E12) sığınmacı yeni bir dini sosyalleşme kurumu olarak bilinen sosyal medyadan dini gruba katılım gösterdiği belirlenmiştir. Genel anlamda ise bazı sığınmacıları yaşadıkları psikolojik boşluğu dini gruplara katılımı aşmaya çalıştıkları da görülmektedir.

Ayrıca yorumlarda görüldüğü üzere yapısal uyumu kolaylaştıran kurumlarından olan ve dini sosyalleşme kurumu araçlarından olan akraba, sosyal çevre ve yeni bir dini sosyalleşme aracı olarak ‘sosyal medya’nın sığınmacıların göç ettikleri hedef ülkede dini gruplara katılımı kolaylaştırdıkları düşünülmektedir. Diğer yandan dini grupların sığınmacılara yönelik yaptıkları sosyal hizmet çerçevesinde dini anlamda sosyalleşme konusunda dini gruplara katılımı kolaylaştırdığı bu bağlamda yapısal uyuma katkı sağladığı belirlenmiştir.

Sığınmacıların ifadeleri doğrultusunda Çebi’nin Suriyelilerin uyum sürecinde Türk STK’ların Rolü isimli çalışmasında, STK’ların, ki özellikle de inanç temelli şekilde faaliyet gösterenlerin, göç sürecinin başlangıcında sosyal uyum sürecine yönelik projelerden ziyade insani yardıma odaklı çalışmaya gayret ettikleri için göç sürecinin başında yardımlaşma şeklinde faaliyet gösterdikleri ifade edilmektedir (2017: 87). Bu durum yukarıda dini grup te-

melli cevaplardan yola çıkılarak inanç temelli grupların göç sürecinin başlan-
gıcında, yardımlaşma amacı taşıdığı göstermekte ve çalışmamızda yer alan
ifadeleri destekler niteliktedir.

Araştırmamızda genel anlamda yapısal uyum sürecinde yapı ile sığınma-
cılar arasında kurumsal bir aracı olan dini grupların göç sürecinde sığınma-
cılar üzerinde bir etkisinin olup olmadığı analitik bir şekilde incelendiği ifade
edilmişti. Dolayısıyla Sığınmacılar Suriye’de dini gruplarla ilgili soruya şu
şekilde cevap vermişlerdir;

*“Dini grup sorunuzdan şunu anlıyorum bizde sizdeki gibi dibi gruplar
yok cami merkezli bir dini sosyalleşme var ayrıca medreseler var birde hü-
kümetin kurduğu Kuran Kursları var oralarda da insanlar eğitim alırlar. Bu-
ralarda tarikat liderleri olur Kadiri gibi onların derslerine giderdim (E7, Yaş
40, 12.02.2019)”*.

*“Yaşadığımız bu musibet ve göç bizi dini açıdan Kuran’a sarılmamıza
dine sarılmamıza neden oldu. Açıkçası biz dini anlamda daha dindar olduğ-
muzu düşünüyorduk. Burada evime komşu olan Süleymancılar olarak bilinen
cemaatin, evime çok yakın olduğu için bazen bunların sohbetlerine katılıyo-
rum. Bize yardım maddi yardımları oluyor çok mutlu oluyoruz (E10, Yaş 60,
04.02.2019)”*.

*“Göçten sonra geldiğimizde burada bazı derneklerde Suriyeli hocaların
dersler sohbetler verdiğini işittik bizde geldikten sonra bu derneklere gittik ve
gidiyoruz. Suriye’de de burada da herhangi bir tarikat ve dini gruba, cema-
atle işim olmadı (E3, Yaş 52, 02.02.2019)”*.

*“Bizde sizin kastettiğiniz gibi dini grup ben duymadım hiç sadece büyük
hocalar olur onların medreseleri vs. olur öyle bir dini sosyalleşme yaşarsız
(E5, Yaş 54, 06.02.2019)”*.

Sığınmacıların ifadelerinde görüldüğü gibi Suriye’de (E7) Türkiye’deki
sosyolojik anlamda sırf dini gruplar olarak adlandırılan dini cemaatlerin ol-
madığı ancak tarikat veya tarikatvari grupların var olduğunu vurgulamışlardır.
Ayrıca (E3) hiçbir dini gruba katılım sağlamayan bireylerin (fail) daha önce
de Suriye’de herhangi bir dini grup veya kuruma katılım sağlamadıkları an-
laşılmaktadır. Bilindiği gibi sırf dini grupların çeşitli gündemleri vardır. Bu
gündemler çok çeşitlilik arz edebilmektedir. Örneğin bir dini cemaatin eğitim,
sağlık, hizmet sektörü vb. alanlarda uzmanlaşmış kadroları vardır. Ancak sı-
gınmacıların ifadelerinde dini grupların (E5), Suriye’de tarikat şeklinde bir
yapı oluşturduğu ve dini eğitim dışında gündemlerinin olmadığı anlaşılma-

tadır. Dolayısıyla Suriye Arap Cumhuriyetinde göç öncesinde sığınmacıların dini grup olarak ‘tarikât’ kurumuna katıldıkları tespit edilmiştir. Yine Akkır (2019) çalışmasında benzer bulgularla karşılaşmış ve dini - sufi grupların Suriye’de toplumsal hayat içerisinde bir etkisinin olmadığını belirtmektedir (964). Ayrıca E7’nin ifadesinde bulunan hükümet destekli dini eğitim yerlerine benzer şekilde Akkır (2019) çalışmasında Esat’ın iktidara gelmesinin ardından sembolikte olsa dini grupların bazılarına yönelik destek faaliyetlerinin başladığı (özellikle sufi grupların) ve bu bağlamda amacıyla yine dini grup ve toplumsal hayatı kontrol etme olduğu sonucuna varmıştır (964).

Yapısal Uyum Sürecinde Sığınmacılar Tarafından Kurulan Derneklere Katılım

TC. İç İşleri Bakanlığının bünyesinde Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti vatan-dışı olmayan kişilerin STK başlığı altında dernekleşebilmeleri için veya yabancı STK’ların dernek, vakıf ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar kurabilmesi için gerekli bilgiler belirtilmiştir (İ.B.S.T.İ.G.M, 2019). Yabancı STK’lar şube açmak için izin alabilirler ancak Türkiye’de faaliyet gösterebilmeleri için ‘Türkiye’de faaliyette bulunma izni’ almaları gerekmektedir. Bu izin en fazla 5 (beş) yıl süreyle verilmektedir. Ardından dernek veya üst kuruluş kurma izni almaları gerekmektedir. Bu dernek ve STK’larda görev alacak kişilerin Türkiye’de ikamet tezkeresinin bulunması gerekmektedir (2019).

Görüldüğü gibi dernek gibi toplumsal olarak sosyalleşme ortamlarının sağlandığı kurum ve kuruluşların bir yabancı tarafından kurulması için belirli şartlar gerekmektedir. Diğer yandan ülkemizde yaklaşık üç buçuk milyona yakın Suriyeli sığınmacının dernekleşme faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir. Hem şehri dayanışma ağları veya hem şehri dernekleri olarak ifade edilen ve göç alan bölgede aynı toprağın insanların faydalandığı bilinmektedir. Hemşehrilik kurumu olarak da adlandırılan bu derneklerin, kentte, ötekine karşı kendisi gibi olanların, aynı toprağa ait olanların yanında durmak olarak ifade edilmektedir. Ancak Adıgüzel bu durumun zorunlu göçe maruz kalan sığınmacılar için geçerli olmadığını ifade etmektedir. Çünkü Zorunlu göçlerde, gurbetçilik veya zincirleme göç⁹ gibi mekanizmalar işlemediği için, göçmenler akraba ve hem şehri dayanışması fırsatlarından yararlanamamaktadır. Tampon kurum veya geçiş kurumu olarak ifade edilen derneklerin göçmenlerin kentte sosyalleşmelerinin ve kente adaptasyonlarının büyük destekçisi hem şehri dernekleri olmaktadır (Adıgüzel 2018: 58). Zorunlu göç neticesinde Ülkemize

göç eden milyonlarca Suriyelinin göç şokunu atlattıktan sonra Mübeccel Kırayın ‘tampon kurumlar’ olarak nitelendirdiği dayanışma derneklerinin sığınmacılar özelinde de süreç içerisinde geliştiği görülmektedir. Ancak bu dernekler genel itibarıyla eğitim, sosyal yardım, adaptasyon sürecinde yardım şeklinde oluşturmaktadırlar. Göçün ilk dönemlerinde Türk dernekler tarafından yardımda bulunulan sığınmacılar bugün Türk derneklerle işbirliği halinde kendi dernekleriyle kurumsallaşmaktadırlar. Özellikle dini eğitim konusunda başta sınır illeri olmak üzere birçok ilde dernek çatısı altında Suriye müfredatına uygun dersler verilmektedir.

Bahsedilen bu dernekler bir yapı olarak düşünüldüğünde sığınmacı çocukların, Arapça dilini unutmaması için özel dersler verirken diğer yandan kadınlar ve gençler için bu yapısal uyum sürecinde bir dini sosyalleşme ortamı sunduğu düşünülmektedir. Diğer yandan salt dini eğitim ve sosyalleşme ortamları dışında farklı başlıklar altında dernekleşen sosyal gruplarında varlığı bilinmektedir. Dolayısıyla sosyolojik anlamda Kıray’ın ‘tampon kurumları’ terimi yeni bir boyut kazanmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’de ‘sığınmacı hemşericiliği’ yapmalarının önü açılmakla birlikte bu derneklerin ‘sığınmacı tampon kurumu’ çerçevesinde kurumsallaştıklarını göstermektedir. Bu derneklerin en önemli işlevlerinden birisi de dini sosyalleşme ortamı sağlamalarıdır. Bahsedilen bu yapısal uyum sürecinde aynı millet, mezhep, sosyal gruptan oluşan sığınmacılar bu dernekler etrafında genel anlamda sosyalleşme, özel anlamda dini sosyalleşme yaşamakta ve yeni bir yapı içerisinde uyum sağlama girişimlerinde bulunmaktadırlar.

“Tekkeminin (medrese tarzı mekândan bahsetmekte) şubeleri niteliğinde Türkiye’de dernek kurduk. Burada Suriye’deyken derneğimize üye olan veya gelen, tanıyan kişileri öncelikli olarak görevlendiriyoruz ve göç sonrası nereye gideceğini bilemeyen ailelere yardımcı oluyoruz. (E15, Yaş 55, 05.02.2019)”.

“Açıkçası şunu da belirtmeliyiz ki biz sadece dini anlamda dernekleşmeden konuşuyoruz. Türkiye’de, Kilis’te ve diğer illerde ateist, sosyalist insanlar da grup kurdular ve dernekleştiler ancak dini gruplar baskın olduğu için bunlar çok konuşulmuyor (E7, Yaş 60, 08.02.2019)”.

Yapılan yorumlarda (E15) mülakat esnasında sığınmacının Suriye Arap Cumhuriyetinde göç öncesinde medresede görevli olduğunu ifade etmiş olması ve ifadelerinden medresenin yasal bir eğitim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda sığınmacının verdiği bilgiler ışığında medresenin sadece İslami ilimler içeren ‘fıkıh, hadis, tefsir vb.’ İlim dallarında olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda göç sonrası kendi grup üyelerini (failleri) yine

kendilerinin yasal bir zeminde oluşturdukları (yapı) olan dernekler vasıtasıyla yerleştirmeleri de yine sığınmacı tampon kurum görevi üstlendikleri yönünde anlaşılmaktadır.

Göçle birlikte yeni sosyalleşme mekanları göç edilen yerin yapısıyla da ilgili olarak yeniden kurgulanmaktadır. Adeta mekân göç edilen yer ve gelinen yer arasında bir denge arayışına sahne olmaktadır. Ancak göçmenlerin geldikleri ülkenin velev ki dini ve kültürü birbirine çok yakın veya benzer de olsa mekânın yeniden üretilmesi söz konusudur. Bu bağlamda yapısal olarak dini grupların dini sosyalleştirme fonksiyonu, her kültürün alışla gelmiş farklılıkları çerçevesinde hareket ettiklerini ifade etmemiz gerekmektedir. Bu çerçevede sığınmacıların dernek faaliyetleri ile ilgili olarak şu ifadeleri kullandıkları görülmektedir,

“Kilis’e ilk geldiğimizde camilerde buluşuyorduk sohbet ediyorduk ama bir süre sonra bazı camii cemaat kişileri rahatsız oldular evet onların bakışı farklı olabilir bizde camiler hep açık olur ondan alışılmış bir durum var, sonra durum böyle olunca Suriyeli dernekler kuruldu. Buralar da bazı Suriyeli saygın hocalar dersler vermeye başladı hatta isimleri el Fetih, İkr-a, Salahi-Din vd. bu derneklerde Suriyeliler olarak haftanın belirli günlerindeki sohbetlere katılırız. Kilis’te sanırım böyle 8-10 dernek var (E2, Yaş 56, 10.02.2019)”.

“Bizim Tekkemiz vardı Haznevi olarak bilinen tarikatımızın, Suriye’de Halep’te ve ben o tekkenin sorumlusuydum. Şimdi burada derneğimiz açıldı aynı tekke tarikat ışığında aynı metotlarla sohbetlerimize devam ediyoruz. Burada bu dernek vasıtasıyla kendi sohbetlerimi kendi derslerimi veriyorum. Her hafta Suriyeliler geliyorlar ve güzel bir sosyalleşme ortamı oluyor (E15, Yaş 55, 05.04.2019)”.

“Açıkçası biz bayanlar olarak erkekler gibi değiliz Suriye’de sadece camide çok iyi dini anlamda sosyalleşe biliyorduk. Burada Türk camilerinde mübarek günler hariç bayanlar hemen hemen hiç gitmiyor camileri biz hep, vaktimizi camilerde geçirdik camii merkezi bir dini hayatımız vardı burada kurulan Suriyeli dini derneklerde toplanıp Suriye’deki gibi toplantılarımızı yine yapıyoruz ama camilerde yapmakta çok isteriz fırsat verilirse (K9, Yaş 40, 03.02.2019)”.

Sığınmacıların cevaplarına bakıldığı zaman (E2) Suriye Arap Cumhuriyetinde mevcut olan ve toplumsal yapının vazgeçilmez bir parçası durumunda kabul edilen sosyal dini birlikteliklerin aynı şekilde yasal bir zeminde Türkiye’ye göç sonrasında da devam ettiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda sığınmacıların göç öncesi Suriye’deki yapısal özelliklere sahip aynı dini grup

bağlamında benzer bir kurumsal yapıyı inşa etmeleri (E15) yasal olarak aktörlerin dini sosyalleşme yaşadıklarına vesile olduğunu göstermekle birlikte, dini grupların veya derneklerin bu amaçla yasal zeminde faaliyet göstermeye eğilimli oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca bu üç yoruma da bakıldığında göç şokunu atlatan sığınmacıların bir süre sonra dini gruplanmalar şeklinde sosyal kurumlar çevresinde bir yapı oluşturdukları ve toplandıkları düşünülmektedir.

Özetle sığınmacılar Kilis'te kurdukları derneklerin, yardım faaliyetleri, dini sosyalleşme ortamları, eğitim faaliyetleri başta olmak üzere birçok alanda yapısal uyuma bağlı olarak dini sosyalleşme kurumları vasıtasıyla '*sığınmacı hemşehriciliği*' yapmakta oldukları düşünülmektedir. Bu tespiti destekler nitelikte Adıgüzel, kentini yeni sivil aktörleri: İstanbul'daki Suriyeli dernekler isimli makalesinde, dış göçler ile iki farklı ülke arasındaki ağlar ve bağlar oluşturan ve yeni toplumsal ağlar yaratan göçmenler, ideolojik bir işlev üstlenen sivil örgütlenmeler aracılığı ile hem geleneksel hem de yeni dayanışma biçimleri geliştirmektedirler (2019: 95). Bu durum sığınmacıların dernek faaliyetlerine katılımı önemsediklerini ve milli değerlerinden kopmak istemediklerini çağrıştırmaktadır.

Sığınmacılarda Yapısal Uyum ve Dil İkilemi

Sığınmacılar da dil konusu çocukların eğitiminden yetişkinlerin iş bulmalarına, sığınmacıların Kilis toplumuna uyumundan Türkiye ile ilişkilerine kadar birçok konuyu ilgilendiren önemli bir sorun alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Yabancı bir ortamda akran grupları, okul, sosyal çevre ve sosyal medya gibi etkenlerin dilinin Türkçe olması veya çocukların Arapça yerine Türkçeyi veya ülke dilini benimsediklerini göstermektedir (Güngör 2016: 247). Bu görüşlerden hareketle özellikle çocuk yaşta zorunlu göçe maruz kalan sığınmacıların Türkçe melekесinin gelişmesi pozitif yönde ilerlerken, Arapça melekесi sözlü, çok kelimeli olmayan dar bir kalıp içerisinde kalan gelişmeyen bir meleke olarak kalmaktadır. Bu durumun temel nedeni ise yapısal uyum kurumlarından olan sosyalleşme ortamlarında veya dini sosyalleşme kurumları arasındaki farklılıklardan kaynaklanmakta olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla zorunlu göç durumlarında bireylerde stres ve bu strese bağlı ortamı algılama şekillerinde farklılıklar olmaktadır (Sarıkaya 2018). Sığınmacılar bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklamışlardır;

"Arapçayı okuyamıyorum artık unuttum çünkü orada ilkokulu yarım bırakıp geldim bir daha da okula gitmedim. Arapçam olmadığı için Kuran ve

Dini kitaplar okuyamıyorum Türkçe biliyorum ama onu da okuyamıyorum (E16, Yaş 18, 04.02.2019)”.

“14 yaşındaki kızım şu an 7. Sınıfta okuyor, Arapça konuşabiliyor ancak okuyamıyor, metinleri hiç bilmiyor. 8 senedir buradayız çocuklarımız burada büyüdü ve Türkçe onların ana dili gibi oldu, sadece annesi ve benimle Arapça konuşuyorlar, kardeşleriyle ve ablalarıyla Türkçe konuşuyorlar (E4, Yaş 52, 02.02.2019)”.

“Kültür farklılığı görmüyorum dolayısıyla toplum olarak bu noktada uyum sürecinde çok sıkıntı çekmediğimizi düşünüyorum sadece dil öğrenme noktasında büyük sıkıntılarımız var. Küçük çocuklarımız Arapça yazmayı unuttular sadece konuşa biliyorlar Türkçe yazıp Türkçe okuyorlar ancak büyüklerimiz de Türkçe öğrenmemekte ısrarlılar dolayısıyla kopuk bir nesil yetişiyor. Özellikle Türkçeyi öğrenen çocuklar ayrıca Arapçada öğrenmeli çünkü bu çocuklar ilerde Türkiye'nin çeşitli kademelerine gelebilirler akademik olarak Arapçanın gelişmesi Türkiye'nin geleceğine çok katkılar sunacaktır (E11, Yaş 37,12.02.2019)”.

“Dolayısıyla uyum sürecinde çok zorlanmadığımı söyleyebilirim çünkü kültürümüz aynı elhamdülillah çocuklarımızın Türk arkadaşları oldu küçük çocuğum mesela Türkçe konuşuyor Arapça yazmayı bilmiyor bundan dolayı da çocuğumu Arapça öğretmeye çalışıyorum (E8, Yaş 57, 12.02.2019)”.

İfadelerden anlaşılacağı üzere genel anlamda sığınmacıların yaşları dikate alınması durumunda dil melekесinin sosyolojik yapı içerisinde farklılık arz ettiği görülmektedir. Bu bağlamda (E16) genç bireylerin göç sonrası ana dillerinin lafzi (konuşma ve sözel anlamda) olarak kullanıldığı ancak yazı düzeyinde geliştiremediği anlaşılmalıdır bunun kuşak çatışmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan (E4) çocukluk yıllarını Türkiye’de geçiren bireylerin farklı bir yapısal ortamla iç içe olmasından ve akran gruplarıyla iletişimsel etkilenmeler sonucunda anadiline yabancılaşma durumu söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun yine aile içi kuşak çatışması ve toplumsal kuşak çatışmasını tetikleyeceği düşünülmektedir. Adıgüzel dil konusunda Suriyelilerin İstanbul’da dernek faaliyetlerini içeren çalışmasında, anadillerini kaybolacağından endişe duyan sığınmacı ailelerin çocuklarını okula göndermekte tereddüt etmekte ve çocukları Arapça öğrenebilecekleri kurumlara göndermenin uyumu kolaylaştıracağını düşünmekte olduklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda sığınmacı aileler çocuklarını Suriyeli derneklere göndererek dillerinin unutulmasını engellemeye çalışmaktadırlar (2019: 101).

Yapısal Uyum ve Dini Kurumlar

Cami ve mescit kavramları Arapça *cem* kökünden türeyen *toplayan bir araya getiren* anlamında kullanılmaktadır (Tan 2012: 11). Cami veya mabetler sosyolojik olarak dini tecrübenin ifade ediliş şekillerinden olan ibadetlerin yapıldığı mekânlar olarak da ifade edilebilir. İbadetler her zaman toplumda birleştirici görev üstlenirler. Araştırmada Cami merkezli bir yaşantılarının olduğu gözlenen sığınmacıların zorunlu göç sürecindeki ilk dönemlerinde hedef ülke Türkiye’de camilerde buluşmaları ile camilerin bir *tampon kurum* görevi gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

“Suriye’de köy gibi küçük yerleşim yerlerinde bir okumuş, kadın kadınlara öğretir ondan sonra başkaları bu usulle bölgede devam ettirir. Bu öğrenme şekli aynı şekilde Suriyeli kadınlar olarak Kilis’te derneklerde sürdürülmektedir. Kilis’in hemen her bölgesinde vardır. Ayrıca bu derneklerde Arapça merkezli öğretim olduğundan dolayı doğal olarak orayı seçiyoruz (K6, Yaş 36, 09.02.2019)”.

“Ben Kilis’te şahsen bu kadar camii olduğunu bilmiyordum gelince çok şaşırdım açıkça söylemek gerekirse bu noktada Kilis’i ve Türkiye’yi daha iyi buldum. Eğer bu camiler çok olmasaydı bizim uyum sürecimiz daha gecikebilirdi. Suriyelilerin hayatı cami merkezlidir buraya da ilk geldiklerinde genelde camilerde buluşuldu. Akrabalarım çocuklarıyla Kilis’te bir buçuk sene ev iş bulana kadar Kilis’te Camide kaldılar (E8, Yaş 40, 12.02.2019)”.

“Elhamdülillah 7 sene önce geldiğimizde hiç ummadığımız bir şekilde karşılandık cami cemaati, komşular bize kendi eşyalarından paylaştı ilk senemiz tam bir Ensar-muhacir havasını yaşadık hala yaşıyoruz ardından buraya yerleştik hatta ben 2 sene camide kaldım cami odasında diğer yandan kendi işlerimizle meşgul olmaya çalıştık. O süreçte de Elhamdülillah bize sürekli Cami imamı hocamız ve cami cemaati arkadaşlarımız yardımcı oldular. Gelir gelmez ilk camiye gittim burada herhangi bir akrabam vs. yoktu hocanın yanına gidip durumumu anlattım. Cami odasında eşimle beraber 2 sene kaldık (E1, Yaş 61, 02.02.2019)”.

Sığınmacıların ifadelerinde (E1) göç sonrası güvenli bir liman olarak ilk camiye gelmeleri, sosyolojik olarak bir yapısal güvene işaret etmektedir. Diğer yandan bireyler veya aktörlerin göç sonrası ilk defa camiye yönelmeleri (E8) cami ve ibadethanelerin hem maddi hem de manevi bir sığınak görevi gördükleri anlaşılmaktadır. Ayrıca yapısal uyum ve dernekler başlığı altında yorumlarda bulunan K9’un ifadelerinde Suriye’de sığınmacı bayanların cami merkezli bir dini sosyalleşme yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Ancak bu cami

merkezli yaşantının giderek Kuran Kursu (Türkmenler açısından) ve Suriyeli kadınların Suriyeli dernekler vasıtasıyla camiden ayrı olarak bu kurumlarda dini sosyalleşme yaşıyor olmaları da toplumsal yaşantıda kadın sığınmacıların göç sonrası Kilis'te cami merkezli bir yaşantıdan farklı olarak sosyalleştiklerini göstermektedir.

Ayrıca Türkiye'de Kuran Kursları kadınlar için bir sosyalleşme kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Kuran Kurslarının sosyalleştirme fonksiyonları açısından özellikle eğitim ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı konumda düşmüş kadınlar için daha işlevsel olduğu belirtilmiştir. Buna göre kuran kurslarının sosyal hareketlilik sonucu ortaya çıkan uyum süreçlerinde çevreden merkeze doğru hareket halindeki toplum kesimlerinin yaşadığı sosyal krizleri azaltan ve entegrasyon sürecine katkıda bulunduğunu görülmektedir (İnce 2017: 170).

Konuyla alakalı olarak benzer bulgulara ulaşan Erkan yaptığı mülakatlar sonucu, Suriye'de vakıf, dernek, cemaat merkezleri, STK gibi örgütlenmelerin Türkiye kadar yaygın olmadığı için caminin hayatın merkezinde olmasının doğal olduğu sonucuna varmıştır. Hatta saatleri bulan hutbelerin okutulması, Cuma günlerinin halkın büyük bölümünün camide olması ve tatil olması camiyi daha da önemli bir sosyolojik merkez haline getirmiştir (2016: 25). Bu bağlamda genel olarak yapılan araştırmalarda bulunan sonuçlar çerçevesinde Suriyelilerin göç öncesi kültürel ve sosyal hayatlarında caminin merkezi bir konumda olmasının nedeni güven duyulan ve bağlantısız (dini grup) bir sosyolojik yapıya sahip olmasıdır. Bu bağlamda sığınmacılardan Kilis ilinde akraba ve çevresi olmayanlar güvenli mekân olarak tasvir ettikleri camilere sığınmışlardır.

Sonuç

Çalışmada Suriyeli sığınmacıların dini sosyalleşme yoluyla yapısal uyumları araştırılmış ve bu süreçte derneklerin, mescitlerin ve dini grupların etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer yandan gerçekleşen uyum sürecinde fail olarak nitelendirilen sığınmacıların etkin rol oynadığı görülmüştür. Bu bağlamda sığınmacılar bağlamında Arapça dilinin öneminin göz ardı edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Çünkü sığınmacıların kültür, gelecek kaygısı taşıdıkları bu sebeple Arapçayı unutmamak için getto dernekler kurarak çocuklarını dini sosyalleşme sürecinde ana/öz yapısal özelliklerin yitirilmemesi adına korumaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bu çerçevede çalışmada:

- Zorunlu göç sonrası araştırmaya katılan bireylerin (fail) göç etmesiyle Türkiye’de, zorunlu göç öncesi Suriye’de bulunan dini grupların ‘*tari-katların*’ dernekler çatısı altında faaliyetleri ‘tampon kurum’ şeklinde devam etmekte oldukları görülmüştür. Bu durum yapısal bir özellik taşıyan derneklerin sığınmacılar özelinde kültürel bağların korunması adına, fail olarak değerlendirilen sığınmacılara yapısal uyum fırsatı tanıdığı tespit edilmektedir.
- Çalışmada Suriyeli sığınmacıların yapısal uyum sürecinde dini sosyalleşme kurumları olan dini grupların, hem şehri derneklerinin, dil öğrenimlerinin ve mescitlerin önemli bir faktör olduğu ve ayrıca fail merkezli bir uyum amaçlanarak bir yapı olarak dernek ve mescitlerin ön plana çıktığı görülmüştür.
- Yapısal uyum sürecinde sosyal çevrelerinde bulunan dini grupların sığınmacılar üzerinde etkili bir kurum olmadığı belirlenmiştir. Bu durum değerlendirilen ve ele alınan diğer çalışmalarda da Suriye halkının dini grup şeklinde bir kurumsal yapıda dini sosyalleşmesinin etki derecesinin az olduğunu da göstermektedir.
- Kilis ilinde araştırma grubundaki sığınmacıların farklı bir toplumsal yapıya karşı, Cuma günleri Arapça hutbe dinlemek ve mezhepsel farklılıktan kaynaklanan, dini tecrübenin ifade edilmiş şekillerinden olan ibadetlerin tatbik etme farklılığı dolayısıyla kendi ‘mescitleri’ etrafında buluşmakta oldukları tespit edilmiştir. Ancak bu durum genel bir olgu olarak değerlendirilmemektedir. Zira aynı zamanda bu görüşün aksine Türkiye Cumhuriyeti camilerine daha yoğun bir ibadet yapıldığı anlayışı doğrultusunda çalışmaların da olduğu bilinmektedir. Bu görüş sadece görüşme yapılan sığınmacılarla sınırlıdır. İfade edilen kendi mescitlerinin yapısal uyumda cami ve mescitlerin içe dönük uyuma hizmet ettiğinin bir göstergesidir.
- Sosyolojik olarak Sırf dini gruplar olarak adlandırdığımız dinden doğan gruplar, tanımına bağlı olarak Suriye’de faaliyet gösteren dini grupların yapısal anlamda *tarikat merkezli* örgütlenmekte oldukları görülmektedir.
- Türk eğitim sisteminde okuyan, okumayan çalışma grubundaki kişilerin çocuklarını Arapça dilini unutmamaları için Arapça dili eğitimi veren (Suriye müfredatı uygulanan ve Suriyelilere ait) derneklere göndermekte oldukları tespit edilmiştir. Bu durum sığınmacıların yine içe dönük bir yapısal uyumuna işaret etmektedir.

- Suriyeliler tarafından İstanbul merkezli derneklerin kurulduğu, getto kurumlar olarak ‘derneklerin’ dini eğitim kurumu gibi faaliyet gösterdikleri görülmüştür. Bu çalışmalarda Suriye Arap Cumhuriyeti gelenek ve görenekleri yanı sıra eğitim anlayışının hâkim olduğu da gözlenmiştir.
- Bahsedilen derneklerde Arapça derslerinin yoğunluğuna bakıldığında bunun, ‘kopuk bir nesil’ yetiştirilmesinin önüne geçme eylemi olduğu görülmektedir.
- Sığınmacıların herhangi bir konuda, dini anlamda sorunu olduğunda başvurduğu kurum ve kuruluşlar içerisinde müftülüğün etkisi resmi belgeyle fetva alamadıkları için zamanla azalmıştır.
- Sığınmacılar dini anlamda sorunlarına ilişkin yazılı fetva ve akdi bilgi istemişler bunun sonucunda resmi makamlardan red cevabı alınca Suriyeli hocalara yönelmişlerdir.
- Türkmen grupların dini anlamda sorunları olduğunda diğer Suriyelilerden farklı olarak, verdikleri cevaplar farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda Türkmenler dini anlamda sorunu olduğunda Türkiye Cumhuriyeti müftülüğüne ve cami imamlarına sormaktadırlar.

Notlar

- 1 Türkiye’de bulunan Suriyelilerin Türkiye’de illere göre dağılımı ve nüfus dağılımları için İç İşleri Bakanlığı G.İ.G.M. resmi internet sayfasına bkz. http://www.goc.gov.tr/iceriE3/gecici-koruma_363_378_4713.
- 2 “Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi, Türkiye’deki Suriyeliler Örneği”adlı makalede Duman; Gaziantep’te yapılan bir araştırmada sığınmacıların dil öğrenmesinin toplumsal uyum için önemi bir kez daha anlaşılmıştır ifadesi yer almıştır (Duman 2019: 350).
- 3 TC. İç İşleri Bakanlığının bünyesinde Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan kişilerin STK başlığı altında dernekleşebilmeleri için veya yabancı STK’ların dernek, vakıf ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar kurulabilmesi için gerekli bilgiler belirtilmiştir. İ.B.S.T.İ.G.M. (23.05.2019) . Yabancı STK’lar şube açmak için izin alabilirler ancak Türkiye’de faaliyet gösterebilmeleri için ‘ Türkiye’de faaliyette bulunma izni ‘ almaları gerekmektedir. Bu izin en fazla 5 yıl süreyle verilmektedir. Ardından dernek veya üst kuruluş kurma izni almaları gerekmektedir. Bu dernek ve STK’larda görev alacak kişilerin Türkiye’de ikamet tezkeresinin bulunması gerekmektedir. İ.B.S.T.İ.G.M. (23.05.2019) Bkz. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/sivil-toplum.gov.tr/islemler/Yabanc%C4%B1Stk/Yabanci_STKlar_icin_Basvuru_Rehberi.pdf (23.05.2019).
- 4 Yapısal uyum kavramının tam anlaşılabilmesi için öncelikle çalışmamızda bahsedilen yapı kavramının ekonomik temelli değil; toplumun yaşantısından doğan tüm kültürel ve manevi

168 • DİNİ SOSYALLEŞME BAĞLAMINDA SURIYELİ SİĞINMACILARDA YAPISAL UYUM: KİLİS ÖRNEĞİ

özellikler, kısacası ekonomi ve üretim ilişkileri alanı dışında kalan her şey olarak ifade edilmektedir ve buna örnek olarak eğitim, hukuk, medya ve din konuları verilmektedir (Güneş 2015: 264).

- 5 Yapısal uyum kavramı IMF ve DB'nin 1974-1979 yılları arasında petrol fiyatlarında, 1975'te mal fiyatlarında meydana gelen artışlar sonucu gelişmekte olan ülkeler için önerdikleri programlar için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım 1999: 71).
- 6 İlerleyen bölümlerde sığınmacı kadınların yorumlarında görüleceği üzere, Kuran Kursları özelinde özellikle göç başlarında, cami ve mescit yanı başında bulunan kurs binalarına geldikleri ardından Suriyeli sığınmacı kadınların kendi aralarında kurdukları sosyal ağlarla dernekler çatısı altında buluştukları gözlenmiştir. Bu konuda Türkmen sığınmacı kadınların ayrıldığını görmekteyiz zira Türkmenler Türkiye Kuran kurslarını yoğun olarak tercih etmektedirler.
- 7 Çalışmada göçmen veya mülteci terimleri yerine sığınmacı teriminin kullanılmasının nedeni Türkiye'de bulunan Suriyelilerin geçici koruma statüsüne sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların statüsü ülkemizde yürürlükte olan YUKK' a göre düzenlenmiştir. Bkz. 2019. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm>.
- 8 Tablo bilgileri dini anlamda uyum bilgilerinde karşılaşılan sosyal -dini olgularla birlikte sosyolojik bilgiler etrafında desteklenerek sığınmacılardan elde edinilen bilgiler doğrultusunda, sosyoloji literatüründe yer alan kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca tablo 2019 yılında, Yusuf Yarahöğlü tarafından çalışılan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde yayınlanan 'Suriyeli sığınmacıların Dini Sosyalleşmesi Kilis Örneği' tezinden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- 9 Zincirleme göç belli yöreden gelip kentin çeperlerine yerleşmeye başlayan kişiler, akrabalık veya aynı köyden olma ortak özelliklerini, kent ortamında hem şehri şemsiyesi altında kurumsallaştırmaktadırlar (Adıgüzel 2018: 57).

Kaynaklar / References

- Acar, M. C. & Karaca, F. (2019). "Dinî Boyutun Psikolojik Danışma Sürecine Etkisi: Üniversite Öğrencileri ile Yapılmış Deneysel Bir Çalışma / Te Effect of the Religious Dimension on the Counseling Process: An Experimental Study with University Students". İlted: ilahiyat tetkikleri dergisi / journal of ilahiyat researches 52 (Aralık / December 2019/2): 195-216. doi: 10.29288/ilted.556705.
- Adıgüzel, Y. (2017). Göç Sosyolojisi. Güncellenmiş 2. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2019). "Kentin Yeni Sivil Aktörleri: İstanbul'daki Suriyeli Dernekler". İstanbul: Şehir ve Düşünce Dergisi Yayınları.
- Akdoğan, A. (2015). "Kültür ve Din". Din Sosyolojisi El Kitabı. Ed. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akkır, R. (2019). "Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum Suriyeli Mülteciler Örneği". Şarkiyat 11/2 (Ağustos 2019): 953-971. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.575704>
- Akyüz, N. & Çapcıoğlu, İ. (2018). "Dini Gruplar Sosyolojisi ve Yeni Dini Hareketler". Din Sosyolojisi El Kitabı. Ed. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu. Ankara: Grafiker Yayınları.

- Alpay, A. H. & Çapcıoğlu, İ. (2019). "Anthony Giddens: Yapılaşma Kuramı ve Din Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme". Bolu İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 19 (3): 807-823.
- Almıaçık, Ü. & İslamoğlu, A. H. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Bakewell, O. (2015). "Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler". Göç Araştırmaları Dergisi. 1 (2): 188-218.
- Barbier, M. (1999). Modern Batı Düşüncesinde Din ve Siyaset. Çev. Özkan Gözel. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bodur, H. E. & Çapcıoğlu, İ. (2015): "Sosyolojik Teori ve Din". Din Sosyolojisi El Kitabı. Ed. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu ve Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çapcıoğlu, İ.; Akın, M. ve Akyüz, N. (2018). "Göç Olgusunun Dini ve Toplumsal Yansımaları: Kur'an'daki Atıflar Bağlamında". Journal of History Culture and Art Research. 7 (5): 596-605. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1811
- Çebi, E. (2017). "Suriyelilerin Uyum Sürecinde Türk STK'larının Rolü". Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi. (Kasım/2017): 87-107. https://doi.org/10.26513/toecd.312245
- Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). Fırat Kalkanı ve Zeytin dalı Bölgeleri Faaliyet Raporu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. https://din-hizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/FKB-ZDB%20Faaliyet%20Raporu.pdf (Erişim Tarihi:15.03.2020)
- Duman, T. (2019). "Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği". Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 41: 343-368. https://doi.org/10.21497/sefad.586638
- Erkan, E. (2016). "Suriyeli Göçmenler ve Dini hayat: Uyum, Karşılaşma ve Benzeşme Gaziantep Örneği". İlahiyat Akademi. 3(4): 1-35. https://dergipark.org.tr/ilak/issue/28571/304861 (Erişim tarihi: 10.03.2020).
- Gazzali (2013). Dil Belası (Kitabü Afati-L, Lisan). Ter. Muhammed Hakan Öner. Temmuz. 21. Baskı. İstanbul: Semerkant Yayınları.
- Giddens, A. (2012). Sosyoloji. Yay. Haz. Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Güneş, H. (2015). Sosyoloji Terimleri Sözlüğü. Ankara: Ütopya Yayın Evi.
- Güngör, Ö. (2016). İki Dünya Bir Aile. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güngör, Ö. (2019). Türkiye'de Dini Gruplar. Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Harunoğulları, M. (2016). "Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği". Göç Dergisi. 3(1): 29 – 63.
- İbn-i Haldun (1996). Mukaddime. Tah. Derviş El Cüveydi. 2.Bs. El-Mektebetül Asriyye. Beyrut: 163-257.
- İbn-i Haldun (2018). Mukaddime. Ed. İbrahim İzci. C. 2. 4. Bs. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.
- İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. Yabancı STK'lar İçin Başvuru Rehberi. https://www.siviltoplum.gov.tr/Kurumlar/Siviltoplum.Gov.Tr/Islemler/Yabanc%C4%B1stk/Yabanci_Stklar_Icin_Basvuru_Rehberi.Pdf (Erişim Tarihi 23.05.2019).
- GİGM (İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, (Erişim tarihi 21.03.2020).

**170 • DİNİ SOSYALLEŞME BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞINMACILARDA
YAPISAL UYUM: KİLİS ÖRNEĞİ**

- İnce, A. (2017). “(Kuran Kursu Öğreticisi Görüşlerine Göre) Kuran Kurslarının Dini Sosyalleşmeye Katkıları”. *Diyanet İlmî Dergi*. 53 (2): 149-174.
- Macit, M. (2019). “‘Romantik İslam’dan İslami Romantizme’: İslamcı Popüler Kültürün Değişen Panoraması”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*. 51: 457-478. <https://doi.org/10.29288/il-ted.531168>
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akinhay ve D. Kömürcü. Ankara: Bilim Sanat Vakfı Yayınları.
- Martıkamen, T. (2010). “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”. Çev. Nebile Özmen. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 38 (1): 263-276.
- Sarıkaya, M. (2018). “E. Zorunlu Göç Bağlamında Kur’an’da Göç”. *Journal of Analytic Divinity*. 2(1): 235-252.
- Tan, Z. (2021). “Kur’ân’a Göre Toplumsal Farklılıkları Bir Arada Yaşatmada Mabetlerin Fonksiyonu”. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2. [http://Sosbilder.Igdir.Edu.Tr/Makaleler/149408459_01_Tan_\(01-30\).Pdf](http://Sosbilder.Igdir.Edu.Tr/Makaleler/149408459_01_Tan_(01-30).Pdf) (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2019).
- Taplamacıoğlu, M. (1983). *Din Sosyolojisi*. Ankara: A.Ü.İ.F.Y.
- TBMM (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu. 26. Dönem 3. Yasama Yılı Mart 2018. Ankara.
- TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu (2018): *Türkiye’deki Suriyeliler Özel Raporu*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık. <https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/rapor.html#p=4> (Erişim Tarihi:15.03.2020)
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.Tdk.Gov.Tr/Index.Php?Option=Com_Gts&Arama=Gts&Guid=Tdk.Gts.5be69b7aa08be5.75265545. (Erişim tarihi 10 Aralık 2018).
- Yaraloğlu, Y. (2019). “Dini Sosyalleşme Sürecinde Dini Eğitim Kurumları ve Suriyeli Sığınmacılar: Kilis Örneği”. *Journal of Analytic Divinity*. 3 (2): 44-66.
- Yaraloğlu, Y. (2019). *Suriyeli sığınmacıların Dini Sosyalleşmesi (Kilis Örneği)*. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

EKLER

1. Katılımcı Görüşme Formu

Görüşme Tarihi:

Görüşme Yeri:

Cinsiyeti:

İkamet Süresi:

Medeni durumu:

Kod İsim:

1. Dini anlamda nasıl bir uyum süreci yaşıyorsunuz?

1.1. Arapça dilinizi uyum sürecinde dini sosyalleşmeye katkısı bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

2. Göç sürecinde Türkiye’de sizlerle iletişime geçen dini gruplar oldu mu?

2.1. Herhangi hocaya veya dini gruba gidiyor musunuz nedenini değerlendiriniz?

ÖRN, Sohbet amacıyla vd.

3. Suriye’deyken herhangi bir dini gruba üye miydiniz?

3.1. Göç sonrası bu dini grupların Türkiye’de faaliyet gösterdiklerini düşünüyor musunuz?

4. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar tarafından kurulan derneklerde buldunuz mu bu konuda görüş ve düşünceleriniz nelerdir.

4.1. Derneklerin faaliyetleri hakkında ne kadar bilginiz var anlatır mısınız?

2. Katılımcıların Genel Bilgileri

İsim / Rumuz	Cinsiyet (E,Er,K,Kız)	Yaşı	Aile Fert Sayısı	Geldiği Bölge	Kilis'te İkamet Süresi	Eğitim Seviyesi	Görev/ İş	Medeni Durumu	Etnik Kimliği	Mezhebi
1 E1	E	61	8	Halep	7	Medrese Mezunu	Medrese Hocası	Evli	Arap	Şafi
2 E2	E	56	6	Halep	7	İlahiyat Lisans	Medrese Hocası	Evli	Arap	Şafi
3 E3	E	62	7	Halep	7	Medrese Mezunu	Medrese Hocası	Evli	Arap	Şafi
4 E4	E	52	4	Halep	3	Lisans	Avukat	Evli	Arap	Şafi
5 K5	K	42	5	Halep	7	Lisans	Medrese Hocası	Evli	Arap	Şafi
6 K6	K	36	4	Halep	8	Medrese Mezunu	Medrese Hocası	Evli	Arap	Şafi
7 E7	E	60	6	Halep	7	İlkokul	İşçi	Evli	Arap	Şafi
8 E8	E	40	5	Halep	7	Lisans	Doktor	Evli	Arap	Şafi
9 K9	K	40	3	Halep	7	Medrese Mezunu	Ev Hanımı	Dul	Arap	Şafi
10 E10	E	60	6	Halep	7	Lisans	İşçi	Evli	Arap	Şafi
11 E11	E	37	4	Haseke	7	Lisansüstü	Öğretim Görevlisi	Evli	Arap	Şafi
12 E12	E	57	8	Halep	8	İlkokul	İşçi	Evli	Arap	Şafi
13 E13	E	38	4	Halep	5	Hiç Öğrenim Görmemiş	İşçi	Evli	Arap	Şafi
14 E14	E	18	5	Afrin	7	İlkokul Tamamlayamamış	İşçi	Evli	Arap	Şafi
15 E15	E	55	7	Halep	8	Medrese Mezunu	Medrese Hocası	Evli	Türkmen	Hanefi
16 E16	E	18	6	Azez	7	İlkokul	İşçi	Bekar	Türkmen	Hanefi